

Эхэ найхан нутагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1996
АПРЕЛИЙН
10
Хабарай дунда сагалшан
туулай
нарын 22
СРЕДА
гарагай 4
№68 (19408)
Газетын сэн
Хэлсээтэ.

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгдэдэ
арадай
газетэ

Репортаж

НАЯХАН Ивалгын аймагаар ябахдаа, Калёновын һу наалин фермэдэ хүрөөбди. Үглөөгүүр эндэ ерэхэдэмнай, дал соо хэншьегүй, гансал мөөрэлдэжэ байһан үхэрнүүдын уяатай байба. Кормушканууд соонь хоонон, оёортонь нойтон хара шабар, үнинэй арилгадаагүй гэжэ ойлогохоор, наалишадын эртэ үглөөгүүр ерэжэ, үнеэдэ наагаад ошоһон байгаа юм бээ, тээд ямар түргэн ажальнь дүүрээ юм бэ гэжэ гайхалдаабди.

Эдэ үхэрнүүд, баармад, хооһоор уяатай байна ха. Үглөөнэй юумэ эдээгүй хэбэртэй, гэжэ суг ябаһан нүхэдтөө хэлэб. Харьт, зариманинь оройдоошье наагадагүй байна ха юм. Эдэ нааританан хуурай үхэрнүүдтэнь хүнэй гар лаб хүрөөгүй янзатай.

Юу хэлэхэб, малынь ехэл дүүрүү, хүитэн дал соо ооһин. наалишадын эхэнэрнүүд лэ байгаа ёһотой, харин шэбхэ шабаһыень аршажа, үдэр бүри хаража, ажалажа байһан малаа ариг сэбэрээр байлгахадан болохол ха юм. Тэндэһээ гараад, зэргэлээд байһан тугалнуудай

СААШАДАА ЯАЖА АЖАМИДАРХАБ?

байра соо ороходомнай, нэгэ залуухан эхэнэр эргэнгүүд соо байһан эрэн-марьяан тугалнуудые эдээлүүлжэ АУРГЭЭД, наада талын хашаа соо багахануудыень угжадажа байба.

- Хамта дээрээ хэды тугалтайбта? - гэжэ тэрээнһээ асуубаб. - Жаран найма. Һү угжажа гэжээдэг тугалнууднай дүшэ, - гэб.

- Хэды хүн хүдэлнэбта? - Гурбан хүн. Миний нүхэр Виктор, һая гараһан тугалнуудые Вера Буркова гэжэ эхэнэр харууһалдаг. Тэрэнтэй уулзажа хөөрөлдэгты. Вера Ильинична мандаа орходоо, мандаа бэрхэ, үнинэй тугалшан юм. Эхэ эсэгэ хоёрынь эндэ хүдэлһэн. Эжынь, Дина Афанасьевна, урдандаа республика соогоо суутай наалишан ябаһан. Мүнөө маралтада гаранхай, гэртээ ууна, - гэжэ тэрэнэй хөөрөжэ үйлэһэн үнөөхи Вера Буркова мандаа орожо ерэбэ.

- Вера Ильинична, ажал хайгаа хөөрөжэ үгыт. Хашарна гүт? - гэб. - Хүндэл байна. Бэе нултай, үнэн тугалнууд олон. Һая 4 үлэһэн гарзалаа, тийхэдэ 6 үлэһэн амигүй тугалнуудые үлэһэн. Эдэ бүгэдэ юунһээ үлэһэн гэхэдэ, наалишаднай үлэһэн гэхэдэ тугаллаха үлэһэн мэдэнгүй. Хоёрдох

шалтагаанинь гэхэдэ, үржүүлэгшэһээ олон юумэн дулдыдана, тэрэ наалишадтаа энээн тухай найнаар ойлгуулжа хэлэхэ ёһотой байгаа ха юм. Үбһэ муутайбди, сэхыень хэлэхэдэ, малда үбһэн үгтэнэ гэжэ нанана гүт? Үгы, наалин үнеэд гансал силосээр хооллоно. Гэбэшье, манай силосые силос гэжэ нэрлэхын аргагүй, үжэжэ мууданан, шанаргүйхэн юумэ наалишад асаржа үгэдэг лэ даа, - гэжэ тугалшан ехэл дурагүйдэнэ. - Иймэ байдалда байһан малһаа найн тугалнууд гараха гү? Байд-байд гээд лэ, шэшэхэ, үбдэхэ юм. Эндэ ажалажа байһан манда яһала хүндэ хүшэр байна.

- Тээд яагараа уруугаа ороо гэшэбта? Дээрһээ туһалха, хэмжээ абаха ноёд үгы юм гү? - гэжэ гайхалданда асуубаб. - Мүнөө 10 саг болохоёо байна. Тээд үнеэдтнай хэзээ газар гаргагдаха юм?

- Манай фермые даагша Валентина Дулмаевна неделидээ нэгэ харагдаа хаа, харагдаха. Ажалдаа хайхарамжагүйгөөр хандадаг хүн юм даа, - гэжэ Вера Ильинична тэрэ даргала шүүмжэлээд абана.

Тугалшад ажал дүүрэхэ тээшээ болобо хэбэртэй. Виктор Худяков хашаа соохиие арилгажа, мантай хөөрөлдэхэ сүлөөгүй байба. Тиибэшье, эндэ эзэтэй гэхээр, хотон соонь дулаахан, хашаануудын сагааданхай. Надежда

Ивановна хэлэхэдэ, хоёр жэл салын хүлэн түлэгдэнгүй, шэнэ жэлдэ ажалдаа 100-100 мянган түхэриг үгтөө, харин наяхан үхибүүдэй мүнгэн гаража, гэр бүлэнүүдтэнь багахан тэдхэмжэ боложо үгтөө хэбэртэй. Худяковтанай бүлэ жэл бүри хартаабха ехээр таридаг юм байна.

- Үнгэрһэн намарай ургасаһаа 100 мэшээг Улаан-Үдын дэлгүүр дээрэ наймаалаабди, - гэжэ Надежда Ивановнагай хэлэхэдэ, гайхахаар байба.

Калёновын һу наалин фермые газараһан харахада, улаан хирпиисээр баригданан яһала шэнэ, хорёонуудын бүхэ, зүгөөр бэрхэ эзэдтэй болобол, энэ фермэ һү үйлэдбэрилгөөр бусадһаа дуахагүй һэн ха.

Тээд яахабши... Эндэ уулзһан тугалшадта бүхы найн хайхание хүсөөд, газараһаа гарахаданнай, үнөөхи үхэршэниинь үшөө ерээдүй байба. Дал хорёогойнь саагуур, наагуур ябажа харахаданнай, нээрээшье, адха үбһэнэй зүйл харагдабагүй. Яажа үбэлжэһэн фермэ гэшэб, гайхалтай. Яажа саашаа ажамидарха юм?

Г. ЗАНАЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тугалшан В. И. Буркова.

С.БАЛДУЕВАЙ фото.

ХЭЛСЭЭНДЭ ГАР ТАБИГДАА

наяхан Буряад Республикын Правительствын бага танхим соо Монголой болон Россин Правительствануудай хоорондо тус гүрэнүүдэй дэбисхэр дээгүүр урдадаг уһа мурэнүүдые бузарлахагүй гэгһэн хэлсээ баталалгын ёһолоо болобо.

Россие түлөөлһэн Россин Уһанай талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Владимир Иванович Макаренцев Монгол гүрэннине түлөөлһэн Монголой оршон байгааали хамгаалгын министрэй орлогшо Ц. Ширабдамбаа гэгшэд эдэ хэлсээнүүдтэ гар табья.

Россин Уһа ашаглаха талаар комитедэй управлениин начальник В.С. Лисичкин, Буряад Республикын Байгааали хамгаалха ба ашаглаха талаар комитедэй түрүүлэгшэ В.Е. Гулгонов, Буряад Республикын Уһанай нөөсөнүүдые ашаглаха талаар комитедэй түрүүлэгшэ В.С. Молотов, Ангара-Байгалай һабын уһанай ажыхын начальник А.Г. Евсютин, Монголой талаһаа Оршон байгааали хамгаалгын министрствын уһа шэнжэлгын институтай эрдэмт-секретарь Мягмаржав, Улаан-Үдэдэ оршодог Монголой консульствын худалдаа наймаанай, экономикын талаар атташе Гэрэлма гэгшэд байлсаа.

Иигэжэ хэлсээнүүдэй баталагдаһанай удаа олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй журналистнартай уулзалгын эхилхэдэ, хэлсэндэ гар табигшад ханамжануудаа хэлэбэ.

- Хүндэтэ нүхэд! Монголой делегациин зүгһөө амаршалхыем зүбшөөгыт. Монгол, Росси гүрэнүүдэй харилсаан үни холын түүхэтэй, үндэһэтэй гэшэ. Энээнэйл ашаар мүнөөдэрэймнайшье уулзалга, хэлсээн, хэрэгнай амжалтатай бүтэжэ байна, - гэжэ Монголые түлөөлэгшэ Ширабдамбаа тэмдэглэ. - Мүнөө манай гүрэнүүдэй шэнэ экономика гуримда шэлжэн орожо байһан үедэ манай хэһэн хэлсээн оршон байгааали хамгаалха, тон гам хамгатайгаар уһанай нөөсөнүүдые хэрэглэхэ талаар али алиндамнай ехэ удаа шанартай. Буряад Республикын, Россин Федерациин нэгэ талаһаа, нүгөө талаһаа Монголой Республикын газар дээгүүр урдажа хилэнүүдыемнай гарадаг уһануудта, илангаяа Сэлэнгэ мурэндэ гамтайгаар хандажа, энэ дэлхэймнай эрдэни Байгал далайе хамгаалгада шадаал хаа ехэ хубитана оруулха ёһотойбди. Манай Хубсагал нуур Байгалтай сэхэ холбоотой. Тиймэһээ гай хохидол болоо хаа, маниешье алгасахагүй, оршон байгааали хамгаалха талаар анхарал, оролдолгоёо һуладуулахагүйбди, - гэжэ Монголые түлөөлэгшэ, оршон байгааали хамгаалгын министрэй орлогшо Ширабдамбаа мэдүүлэ.

- Уһа болон байгааалин бузарлагдаһан хойно гарза бусаахын түлөө яла түлүүлгын аша туһань тон бага байгаа гэжэ урда тээхи харилсаануудаһаа элэрэнхэй. Мүнөө хэгдэһэн хэлсээнэй үндэһөөр заал хаа аюул болохыень хүлээнгүй, харин тэрэниие уридшалан нэргылжэ, программаар хүдэлхэ болоходоо, саашадаа ажалнай амжалтатай байха гээд ханагдана, - гэжэ Россие түлөөлэгшэ, Россин уһанай талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В.И. Макаренцев хэлэ.

- Уһа сэбэрлэдэг түхээрлэгнүүд Монголд хэр баригданхай гэшэб? - гэжэ журналистнарай нэгэн асуугаа.

- Иймэ түхээрлэгнүүд 80-яад онуудта баригданан хэмжээгээрээ үлэнхэй. Эдэ хэлсээнүүдэй үндэһөөр тусхай программа байгуулжа, шэнэ түхээрлэгнүүдые бүтэжэ, экономика хүгжэлтэ найжаруулжа эхилхэбди гэжэ найданаб. Үерэй үедэ ехэ хэмжээгээр Сэлэнгэдэ муухай юумэнэй орохо ушар үзэгдэдэг гэжэ монголой түлөөлэгшэ харюусаба.

- Наушка дээрэ шалгажа үзэхэдэ түмэрэй, нефтин зүйлнүүд уһан соо байжа боломо хэмжээнһээ заримдаа ехэшгэ болохоёо ханадаг. Гэбэшье гаража, хүн амитандаа хоро хэхэ шадалын бага болодог ааб даа. Буряадай талада сэбэрлэлгын 113 түхээрлэгэ хүдэлгэгдэдэг. Тийгэжэ алишье гүрэнэй талаһаа хорото зүйлнүүдые уһанда оруулгы саг үргэлжэ хинаха үндэһэтэй болоһоннай найшаалтай, - гэжэ В.И. Макаренцев хэлэ.

- Урдань Сэлэнгын эхин руу заһаа табихагүй түхээрлэгэ хүдэлгэгдэдэг байгаа. Мүнөө тэрэ бии гү?

- Заһананай түрһэлхэ үедэ зайн галаар тогтоодог түхээрлэгэ урдань байһан. Мүнөө хүдэлгэгдэхээ болинхой. Омол Сүхэ болон Монгол руу Сэлэнгээ үгсэн ошоно, - гэжэ хэлэгдэ.

Т. НИМБУЕВ.

(Түгэсхэл. Эхинийн апрелин 9-нэй дугаарта)

Яруунын аймаг Республикын тон хуушанай аймагуудай тоодо ородог юм. 1927 ондо тус аймаг захиргаанай талаар тусгаар эрхэ зэргэтэй боложо, амяаран гаража тогтоо хэн. Тиймэ болохоороо 1997 оной сентябрь соо Яруунын аймагай байгуулагдаһаар 70 жэлэй ой гүйсэхэнь гэшэ. Энэ нютаг тухай урда тээн зарим тэдэ ойлгосотой байһанаа дээрэ бэшэ хэмби. Харин мүнөө хам орожо, бүхы өөрынгөө нюдөөр харахадаа, баян, холын хараатай нютаг байһыень, ямар ажалша, буряад, орд, бусад үндэхэтэнэй эндэ эбтэй этэй ажаһуудаг, ажалладагы батаар ойлгоо бэлэйб.

Баяншые хаань, сагай уларил Яруунада нилээд шэрүүн юм. Хэсүү бэрхшээлтэй хоёр ушар намда ханагдадаг. 1950 ондо зунай эгс хүйтэржэ, хюруу унахадаа, орооһото ургамалнууд, хартаабха халаа хэн. Удаадахи жэлдэнь октябриин эхээр ехэ саһан унажа, хаяхан лэхагдаһан таряалан, сабшалан, бэлшээринүүдые сүм хушанан, хайлахадаа, харгынүүдые уна шабар болгоһон байна. Аймагай дайдаа СССР-эй урданай зарим хэдэн союзна республиканууд багтаһаар

колхозуудай хүдэлмэриие, арадай хуудал байдалые найжаруулха талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха ябадал партиин районно комитедэй, районно партиина организациин шухалын шухала болон хойшолуулашагүй зорилго байгаа.

НЮТАГ нютагай байдалтай танилсаад, бидэтон түрүүн партиина ба гүрэнэй журам бэхжүүлхэ, партиина эхин эмхинүүдэй үүргые дээшлүүлхэ талаар хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые абаа хэмди.

Хүтэлбэрилхы кадрнуудай бүридэлые анхаралтайгаар шэнжэлжэ үзөөд, эдэбхитэй залуу хүдэлмэрилэгшэдые зоримгойгоор дэбжүүлжэ захалаабди. 1952 - 1953 онуудта хүсэ багатай жэжэ колхозуудые томодхолго, хүтэлбэрилхэ кадрнуудаар, мэргэжэлтэдээр тэдэниие бэхжүүлгые шухала хэмжээ ябуулга байгаа гэжэ тоолодогби. Эдэ колхозуудай саашанхи хүдэлмэри заагдаһан хэмжээнүүдэй саг соогоо зүбөөр абтаһаниие гэршэлнэ. Нархатын нуга сабшалан найжаруулгын

тэдыгээр найжаржа захалһан байна.

Эдэ бүгэдэ тухай 1952 оной хүдөө ажахын жэлэй хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые согсолһон тухай бэшэг соогоо партиин областной комитедтэ элдхээ хэмди. Тэрэ бэшэгэй мүрөөр тодорхой зорилгонуудые бээлүүлхэ, шухала болоһон асуудалнуудые шиидхэхэ талаар манда тодорхой туһаламжа үзүүлэгдэһэн байна.

ТЭРЭ үедэ сугтаа хүдэлхэн нүхэдөө нэрлэхэ уялгатайб гэжэ тоолоноб. Р.Ц. Банзаронһоо гадна Ц. Г. Гомбоев, Б.М. Ц. Цыдыпов, Б. Б. Бадмаев, Д. Д. Ширапов, Ц. Н. Сулыгимов, Д. Б. Цыдыпов, Р. Г. Раднаев, М. Б. Цыдыпов, Советскэ Союзай Герой И. М. Трофимов, М. С. Санданов, С. С. Шоноев, В. П. Фомин, Ж. Жалсанов, Михалев (нэрэ обогыень мартааб) гэгшэд к о л х о з у у д а й түрүүлэгшэнэрээр хүдэлдэг байгаа. А. Н. Зайцев Яруунын совхозой директорээр, Ц. Б. Бимбаев Эгэтын МТС-эй директорээр, Ж. Д. Жалсанов Нархатын МТС-эй

медальнуудаар шагнагдагшад олон хэн...

Тэрэ нютагта минии хүдэлһөөр 45 жэлһээ үүү саг үнгэрөө. Нүүлдэ КПСС-эй Сэлэнгын, Баргажанай райкомнуудай нэгэдэхи секретаряар, КПСС-эй обкомой таһагые даагшаар, секретаряар, партино-гүрэнэй, удаань Арадай хиналтын республиканска комитедэй түрүүлэгшээр, республикын Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшээр хүдэлжэ байхадаа, Яруунада байһан үедөө, суг ажаллаһан нүхэдтөө туһалһан, дэмжэһэнэнь түлөө, найханаар дурсажа ябадаг хэмби. Эндэ олоһон дүй дүршэлни саашанхи ажал ябуулгадамни сэгнэшгүй байһан юм. Энээнэй түлөө Яруунын коммунистуудта, аймагай ажалшадта хэмгүй баясхадантай байдагби.

Хожом хаанашые хүдэлхэдөө, энэ аймагтай холбоогоо таһадуулаагүй, ходо туһалха гэжэ оролдодог хэмби. Жэшээн, обкомой эмхидхэлэй таһагые даажэ байхадамни, манай таһагай дураджажа, партиин Буряадай

Хамтын ажахын бэлигтэй хүтэлбэрилэгшэ Р. Ц. Банзароной түрэхөөр 90 жэлэй ойдо

ҮРГЭН УУЖАМ, СЭНХИР НУУРТА НЮТАГТА

хэн. Үргэн тала, ой хүбшэ, нуур сөөрэм, намаг налхи эндэ дууһан бии. Аймагай баруун захата элхэлиг хүнгэн хурьһэтэй, Баунтгай хилэдэг зүүн-хойто захата мүнхэ сэдбэг хурьһэтэй. Тийгээдшые байд гээд лэ ган гасуур, саг бусын хюруу гэхэ мэтэ. Гадна тосхон, хууринууд, үйлэдбэриин газарнууд хоорондоотон холо зайтай, харгынүүдынь муу. Эдэ бүгэдэ нэмэлтэ түбэг бэрхшээлнүүдые эрхэ бэшэ тохёолдуулдаг бээ даа.

Гэбэшые яруунынхид нютагтаа тон дуратай, эрхэ байдалай хэрхүндэ байбашые, газар таряалан, фермэнүүд дээрэ бээс гамнангүй хүдэлжэ, миин 4-5 жэлэй урда тээхэнэ дүүрэн дайнай хүндэ хойшолонгуудые усаджажа, хүдөө ажахын предпряти, эмхи зургаануудай хүдэлмэриие шата шатаар өөдэнь татадаг байгаа. Тэрэ сагта хэдэ хэдэн зайлашагүй болон хүнүүдхэшые дулдыдадаг ушар шалтаганһаа яруунынхидай ажал ябуулгада дутагдалнууд тон олон байһан гэжэ хэлэхэдэмни нютагай зон гомдохогүй бээ.

Парти, правительствын хараа шэглэлнүүдтэй зохилдуулан, хүдөө ажахын үйлэдбэриие саашадаа хүгжөөхэ, район, совхоз,

станци(ЛМС) аймаг дотор эмхидхэлгэ шухала үүргэ дүүргээ юм. Нүүлдэ тус станци хүдөө ажахын ба сабшалан найжаруулгын хүсэтэ техникэтэй машинно-тракторна станци болгогдон хубилгагдаа хэн. Аймагай зүүн талын колхозууд 2-3 мөөртэ тракторнуудтай байһан аад, тэдэньшые мүртэй ашаглагдадаггүй байгаа. Тиймэхэе машинно-тракторна станци эдэ колхозуудые хангахаар уялгалагдаа хэн.

Хойшолуулашагүй ба шухала асуудалнуудаар райком, райгүйсэдком партиин областной комитедтэ, Министруудэй Советтэ, республиканска элдэб зургаануудта хандажа, али болохо туһаламжа, дэмжэлгэ абадаг байгаа. Дуталдаһан орооһо таряа үтэгжүүлгэ, оньһон техникэ, түхээрэлгэнүүдые, мүн м ү н г э н у р ь һ а л а м ж а н у у д ы е республика аймагтамнай үгэдэг хэн.

Дээрэ дурдагдаһан хэмжээнүүдэй абтаһанай болон колхознигуудай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй үнэн сэхээр ажаллаһанай, мүн республикын зургаануудай аймагта анхаралаа ехээр хандуулдаг болоһоной ашаар аймагай үрэ дүнгүүд зарим

директорээр хүдэлдэг хэн.

Б. Г. Гончиков, С. Л. Козлов, Г. Ж. Б. Жигжитов, Ц. Б. Гончиков, Ц. Д. Н. Сулыгимов, В. К. Шлыков, С. Б. Галданов, Ц. Д. Галсанов, Княшев болон бусад партиина эмхинүүдэй секретарьнараар, Б. Д. Дамдинов, Б. Ц. Цыдыпов, Б. В. Цыренов, А. И. Сазонов, Н. Б. Баранцов, М. К. Кузиков болон бусад сомоной түрүүлэгшэнэрээр, Б. Н. Т. Аюров, Г. А. Гантимуров партиин райкомой секретарьнараар, Ц. Н. Цыденжапов, удаань В. И. Филиппов райгүйсэдкомой түрүүлэгшэнэрээр, П. А. Пелихов райгүйсэдкомой хүдөө ажахын таһагые даагшаар, М. Ж. Жамаганов райФО-е даагшаар, Д. П. Ажеев райОНО-е даагшаар, А. М. Пронина аймагай эдүүрые хамгаалгын таһагые даагшаар, Ц. Д. Шагдаров, П. М. Павлов, комсомолой райкомой секретарьнараар хүдэлдэг хэн. Аймагай газетые Д. Д. Жалсанова, удаань Ц. Д. Н. Дугаров хинан редакторладаг байгаа. Юрэ, бултынь нэрлэхын аргагүй юм бээ.

ДЭЭРЭ заагдаһан нүхэдэй олонийн аха усын дүй дүршэлтэй хүнүүд, тэдэнэй дунда Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадажа, баатаршалгынгаа түлөө дайшалхы орден,

обкомой баталһан шийдхэбэрээр 1958 оной ноябрь соо Дашинима Тыжеевич Раднаев Яруунын аймаг эльгэгтэжэ, ээлжээтэ партиина конференци дээрэ райкомой нэгэдэхи секретаряар хунгадаад, 3 жэл соо эршэ түгэс, аша үрэтэйгөөр хүдэлжэ, аймагай хүгжэлтэдэ горитой хубитаяа оруулаа хэн.

Үргэн уужам, сэнхир нуурта, талата, хүбшэтэ Яруунамни, түбшэн тэнюун, ажалша малша арад зонинь зүрхэ сэдхэхэймни гүндэ хэтээ үлэхэ!

Яруунынхидта, залуу үетэндэ элүүр энхэ, жаргалтай ажаһуухые хүсэнэб. Үсэд нэтэрүүгээр, эбтэй этэйгээр ажаллажа, мүнөөнэй бэрхшээлнүүдые дабажа, арадай ажахые, зоний хуудал байдал, соёл болбосорфлые нэргээн хүгжөөлгэдэ амжалта туйлахыетнай уряалнаб.

Бато СЕМЁНОВ, Коммунист партиин ба ажалай ветеран, 1949-1953 онуудта партиин Яруунын райкомой нэгэдэхи секретаряар хүдэлгэшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Партиин XX съезддэ Буряадай республикые түлөөлхэн делегадууд забхарлалай үедэ оронойнгоо солото хүнүүдтэй.

Гэр бүлын архивһаа абтаба.

Үнэ сэнгүүдэй асуудал

ҮДЭР БҮХЭНДЭ ҮНЭТЭЙРНЭ

Манай республикада нёдондо жэлдэ үнэ сэнгүүд аяар 235 процентээр дээшэлхэн байна. Хангалгын талаар сэн жэл соо гурба дахин, эдэе хоолой зүйлнүүдэй ба промышленна эд бараанай сэн 2,3 дахинаар ургаа.

Россин Федерациин Статистикын гүрэнэй комитедэй зохёоһон 19 продуктаа бүридэһэн сэн мүнөө манай ажабайдалые тодорхойло үгэнэ. Улаан-Үдэдэ энэ сэн Россин дунда

зэргын сэнгээ холо дээшээ гэхэ гү, али 253 мянган түхэригтэ хүрэнэ. Энэнь 1994 онойхитой зэргэсүүлхэдэ, 2 дахинаар дээшэлхэн байха юй.

Хлопогоор хэгдэһэн зүйлнүүд, оро дэбдихэрэй, угаабариин зүйлнүүд, барилгын материал, хүүгэдэй хубсаһа хунар, гутал, нааданхай, велосипед 3-5 дахинаар үнэтэй болоо. Эдэе хоолой зүйлнүүдхээ абахада,

хартаабха, үндэгэн, сыр, талхан, хүрпээ 3 дахин, мяхан, макароной зүйлнүүд, хилээмэн, талхаар баригдаһан зүйлнүүд 2,5 дахин үнэтэйрбэ.

Хангалгын талаар сэн жэлэй турша соо баһал ургаа. Тодорхойлобол, ажаһуудалай-коммунальна хангалга 4,3 дахин, тэрэ тоодо: гэр байрын түлбэри 4,6, зайн гал 4,1, унаар хангалга 4,8 дахин ургаһан байна. Хүүгэдэй саадай түлбэри 3,6 дахин, почтын хангалга ба телефонно холбооной түлбэри 3 дахин дээшэлээ.

Редакциин социально-экономическа таһаг.

Соёлой болон искусствын училищын 60 жэлэй ойдо

БАЙГША оной апрелин 11-дэ манай соёлой болон искусствын училищын 60 жэлэй ойн баяр тэмдэглэгдэхэ. Нонин үдхатай, баян түүхэтэй манай училищын намтар ехэ дэмбэрэлтэй ажал хэрэгүүдээр суурхдаг. Соёлой кадрнуудые бэлдэхэ, мүн искусствын мэргэжэлтэдые хургаха гуламта гэжэ тэрэ нэрлэгдэдэг.

1936 ондо ВКП(б)-гэй Буряад-Монголой областной комитедэй Бюрогой шийдхэбэрээр Хяаггада оршодог анханай совпартийна хургуули областной политическэ-гэгээрэлэй хургуули болгогдон хубилгагдан юм. Энэ шатаһаа Буряад Республикын соёлой болон искусствын училищын байгуулагдаһанай эхин гэжэ нэрлэгдэһэн байна. Училищид хамтадаа 60 хүн хуража эхилһэн түүхэтэй. Энэ хадаа эгээл түрүүшын хуралсалай жэлэй эхин хэн.

Тэрэ үеын багшанарай болон шагнагшадай хуби заяан тухай тон багаар мэдээжэ. Тэрэшэлэн тэдэ булта аймагуудаар болон республика дотор үзэл сурталай эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулһан, клубуудта, уншалгын байшангуудта, хүдөөгэй хургуулинуудта соёл-гэгээрэлэй ажал хэһэн байха. Тэрэ үеын соёлой болон гэгээрэлэй ажал ябуулагшад Миронов, Хахураев, И.Е. Горшечников, В.С. Викулин, М.Э. Магай, И. Зубин, Матюшевский гэгшэд республикын шэнэ байдал байгуулгада ехэ хубитаяа оруулан юм.

1947 ондо энэ политическэ гэгээрэлэй хургуули хубилгагдажа, соёл-гэгээрэлэй хургуули болгогдоо хэн. Эндэ Тутутов, В.Б. Тармаев, А.С. Степанов, А.Н.Шодонов гэгшэд директорнуудээр ажаллаһан байгаа. Тэдэнэр бэлигтэй

хүтэлбэрилэлшэд байжа, полиг-гэгээрэлэй бэрхэ ажал ябуулагшадые хүмүүжүүлээ.

1956 ондо энэ хургуули (директорнуудээр тэрэ үедэ А.Н. Шодонов, һүүдэнь С.Б. Очиров ажаллажа байгаа) хубилгадан, соёл-гэгээрэлэй училищи болгогдон юм. Харин 1960 ондо энэ училищи Улаан-Үдэдэ зөөгөө хэн. Хуралсалай мэдээжэ эмхи болгохо хэрэгтэ бэрхэ эмхидхэгшэд, багшанар, соёлой эдэбхитэд А.М. Герштейн, В.Г. Николаев, Г.И. Белозёрова болон бусад ехэ үүргэ бээлүүлээ. Эдэ хүтэлбэрилэгшэдэй эдэбхи

Үдэрэй, мүн заочно таһагуудта хураха арга боломжо бии. 1989 онһоо "училищи - дээдэ хургуули" гэхэн 2 шатаар хургаха арга Зүүн Сибирийн соёлой академитэй сүт хэрэглэгдэнэ.

Училищи дүүргэһэн зон соо мэдээжэ хүнүүд, соёлой болон искусствын ажал ябуулагшад олон юм. Нэрлэбэл, С.С. Содномова, Д.Ц. Жалсанова, Т.С. Дубко, Т.С. Раңдина, В.Г. Пценко, В.И. Теплов, Е.Н. Баранов, Л.И. Гуслякова, В. Дымчиков, С.Аюшеев, А. Оюн, А. Пинигина, Т. Агафонова, В.

уран зурааша С.П. Ринчинов, Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэд Л.В. Лоскутникова, Т.Б. Вампилова, А.Э. Наац, А.Р. Багеев, Г.М. Терентьева, Россин соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ В.В. Абгалдаева, М.М. Банщиков болон бусад өөһэдынгөө горитой хубитые хуралсалай хэрэгтэ оруула.

БУРЯД Республикын эрдэм хуралсалай габыята хүдэлмэрилэгшэ Т.П. Кирпичникова, Россин соёлой отличнигууд Г.С. Гришина, А.Н. Левитина гэгшэд

уламжалан, хурагшад тэдэ түхээрэлгэнүүдээр хангаха аргагүйбди.

Тиихэдэ концертын хубсаһа оёхо, хуралсалдаа үмдэхэ мэргэжэлтэ хубсаһаар хангаха хэрэгтэ мүнгэн номологдоногүй. Багшанарай, студентнэрэй социальна талаһаа хамгаалагдаагүй байһан ушар бидэнэй ханаа зобооно.

Тэрэшэлэн манай училищи дүүргэһэн зон ажалаар хангагданагүй. Хүдөөгэй клубуудта, хургуулинуудта хүдэлхэ тэдэнэр аргатай,

БЭЛИГТЭЙШҮҮЛЭЙ ГОЛ ГУЛАМТА

үүсхэлээр клубай болон библиотекын хүдэлмэрилэгшэд хүдөө нютагуудаар таража, соёлой ажал ябуулба. Тиигэжэ республикын бүхы аймагуудтай нягта холбоотой болоһон байна.

Һаяшаг, тодорхойлобол, 1991 оной март һара соо энэ училищи хубилгагдажа, соёлой болон искусствын училищи болгогдоо.

АНХАНДАА библиотекын болон соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэрин кадрнуудые бэлдэдэг эмхи байһан һаа, мүнөө үедэ хүнэй амарха, сүлөө сагаа үнгэргэхэ хэрэгтэ нүлөөлхэ мэргэжэлтэдые бэлдэнэ. Тодорхойлобол, иимэ мэргэжэлтэдые хурган:

- социально-соёлой ажал ябуулга ба арадай уран найханай зохёохы ажал,
- библиотекын ажал хэрэг,
- уран зураг,
- актёрной искусство,
- хатарай искусство.

Шахова, З. Сапкеева, С.И. Подрез болон бусад энэ училищи дүүргэд, Бурядай, Сибирийн, Россин арадуудай талаан бэлигыг хүгжөөнэ, үргэнэ.

Һаял болотор манай училищитай баталагдаһан хэлсэнэй ёһоор, Саха (Яхад), Тыва Республиканыудай, Шэтын областиин театрай болон хатарай мэргэжэлтэдые бэлдэдэг байгаа.

Училищиин зохёохы ажалье бэлигтэй багшанар, буряад драмтеатрай ахмад режиссёр байһан Г.Ц. Цыденжапов, Россин габыята артистнар Т.Е. Гергесова, К.Д. Шулунова гэгшэд баяжуулаа. Тиихэдэ Буряад Республикын арадай, Россин габыята уран зурааша С.Р. Ринчинов, республикын искусствын габыята ажал ябуулагша В.И. Кондратьев, Россин габыята артист М. Жапхандаев, Россин габыята

амжалтатайгаар ажаллана.

Энэ училищи хадаа мүнөө Россин соёлой эгээл хуушанай хуралсалай эмхи зургаануудай нэгэн юм. Эндэ социально-соёлой ажал ябуулгыг эмхидхэхэ аргатай бэрхэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ тусхай гурим байгуулагданхай.

Ехэ концерт наада харуулла, соёлой ажал ябуулла, эмхидхэхэ онол аргатай багшанарай ямаршые дээдэ хургуулида багшалха бэлигтэй, эрдэмтэй. Училищимнай материально-техническэ яһала бараг баазатай, хотын хамтын байрануудай харалга-конкурсно манай байра түрүү һуури эзэлдэг юм.

Гэхэтэй хамта шийдхэгдээгүй асуудалнууд олон. Нэн түрүүн ухаангүй үнэтэй хүгжэмэй инструментүүдые, аудио-түхээрэлгэнүүдые абаха мүнгэгүйбди. Энээнһээ

гэбэшые нютагай эмхи зургаануудай зүгһөө бодото анхарал хандуулагданагүй.

Хуралсалда хэрэглэгдэхэ номууд, туһаламжанууд, уран найханай литература дутагдана, эндэһээ хуралсалай шанар доошолно.

Хэды тиигэбэшые, манай училищиин коллектив найнаар хүдэлхыг эрид шийдэнхэй. Гүрэнэй зүгһөө анхарал хандуулагдаха бээ гэжэ найдана. Бүхы багшанараа, коллективээ, училищи дүүргэһэдэ 60 жэлэй ойн баяраар амаршалнаб, найн найхание хүсэнэб.

Лидия ЛОСКУТНИКОВА,
Улаан-Үдын соёлой болон искусствын училищиин директор, Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ.

АРАДАЙ ЗАНШАЛ ДЭЛГЭРЭГ ЛЭ!

1990 ондо манай училищиин дэргэдэ заншалта соёлоо хэргээхэ зорилготойгоор буряад фольклорой таһаг нээгдээ хэн. Тэрэ гэхэнһээ хойшо фольклорно коллективы хүтэлбэрилхэ үүргэтэй ерээдүйн мэргэжэлтэдые хургаха аргатай бэрхэ багшанар манда хүдэлнэ. Россин соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ В. Ц. Дамбуева (хоорой класс) энэ таһагыг ударидаһана.

1992 онһоо энэ таһагта фольклорой зүйлүүдые суглууддаг, энэ училищи дүүргэһэн Ж. Ц. Цынгуйева (хоорой класс, хоолой тааруула, дирижированидэ хуралга) энэ училищид ажаллана.

1992 онһоо арадай инструментнуудтэ хургаха ажалье Басанхүүн (морин хуурай класс) ба Цагаанчулуун (ятагын класс) хоёр бүлөөрөө,

мүн Гандбол (лимбын класс) эндэ гол уялга бээлүүлнэ.

1992 ондо—энэ таһагай байгуулагдаһан жэл—манай училищиин ансамбль Москвада үнгэргэгдэһэн фольклорно найдэртэ хабаадаһан габыятай. Тэрэ сарһаа байгуулагдаһан "Залуу наһан" гэхэн фольклорно ансамбльнай мүнөөшые ажалаа үргэлжэлүүлээр.

1993 ондо "фольклорно коллективэй хүтэлбэрилэгшэ"

гэхэн мэргэжэлтэй болоһон 7 басагад мүнөө республика соогоо найнаар ажаллана.

Республиканска болон Улаан-Үдэ хотын олон тоото конкурснуудта буряад фольклорой таһагай оюутад тон эдэбхитэйгээр хабаададаг хэн. Тэрэшэлэн экспедициин, концерт нааданай талаар ехэ ажал ябуулагдана. Аман зохёолой угай баялиг дээрэ үндэһэлһэн фольклор зохёохы ажалдамнай тулга, тулхисэ болоно. Багша Н. Ц. Мардаевагай хүтэлбэрилдэг буряад арадай инструментүүдэй оркестр оло дахин шагнагдаа, тэмдэглэгдээ хэн. Хоорнай "Дуун-95" гэхэн хотын конкурс-харалгын үедэ баһал шалгаржа, лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Багша Ж. Ц. Цынгуйевагай хургажа, хүмүүжүүлжэ байһан, мүн Ц. Хоборковой нэрэмжэтэ конкурсн дипломдо хүртэһэн, "Россин эдир бэлигтэн" гэхэн Россин программаар тусхай стипенди абадаг Баярма Хамаева олониие баясуула.

Буряад фольклорой таһагай оюутадай таһагай хэргээжэ байһан Сагаалганай найдэр, алдар суута "Гэсэр" эпосые олоной хабаадалгатайгаар уншаһан ёһо хадаа арадай гүнзэгы хурса ухаатай байһы гэршэлнэ.

Оюутадай дипломой хүдэлмэри бэлдэхэ, хамгаалуула хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Урдаа табиһан зорилгонуудаа бээлүүлхэ хэрэгтэ тусхай практикын эмхинүүд туһалдаг. Жэшээлбэл, 32-дохи хургуулигай, 7-дохи ГПТУ-тай, 24-дэхи национальна лицейтэй, искусствын 8-дахи хургуулигай,

29-дэхи лицейтэй, 3-дахи дунда хургуулигай, багшанарай 1-дэхи колледжтой үнинэй харилсаа холбоотой болонхойбди.

Тиихэдэ Эрхүү хотын соёлой колледжын багшанартай, оюутадай зохёохы ажалай харилсаа холбоон байгуулагдаа. Эндэ бидэ туһалаабди. 1995 ондо манай училищи дүүргэһэн Баярма Цыбденова тэндэ буряад фольклорой таһагта багшалхаар эльгээгдээ.

Арадай гүн сэдхэлэй баялиг, хүгжэмтэ фольклорой заншалуудые дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ Байгалай зэндэмэнинүүд гэгдэдэг фольклорно ансамбльнууд, нэрлэбэл, "Тоонто", "Ангара", "Магтаал", "Наран Гоохон" гэхэн ансамбльнууд хубитаяа оруулан, бидэндэ туһалдаг. Эдэ коллективүүдые хүтэлбэрилдэг манай оюутадай хурган хүмүүжүүлэгшэд А. Г. Бадаева, М. И. Данилова, Ц. Ц. Цынгуйева, В. Ц. Дамбуева гэгшэдэй ажал тэмдэглэхээр. Ерээдүйн үетэндэ арадай ёһо заншалуудые, соёл хүргэхэ, хэргээхэ хэрэгтэ үргэн мэдэсэеэ оюутада, багшанар зорюулаха, эдэбхитэйгээр хабаадаха гэхэн ехэ хүсэл зорилго урдаа табинхай.

Светлана НАМЖИЛОН,
училищиин буряад фольклорой таһагыг даагша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: училищиин багшанар С. Н. Намжилон, Н. Ц. Мардаева гэгшэд оюутадагтаа Гэсэрэй найдэрэй үедэ.

(Училищиин архивһаа).

Залуушуулай дунда боксоор Алас-Дурна зүгэй зонь мурьсөөн

ОРЬЁЛ ӨӨДЭ ДАБШАЛТЫН ЭХИН

ЗАЛУУШУУЛАЙ дунда боксоор Алас-Дурна зүгэй зонь мурьсөөн Буряадай гүрэнэй университетэй Спортын байшан соо боложо дүүрбэ. Манай зоньн долоон область, хизаар болон республикын 68 залуу боксёр рингдэ гаража, тулалдахан байха юм. Имагтал Магаданай областиин, Саха (Яха) Республикын түлөөлэгшэд ержэ шадабагүй. Сэхьень хэлэхэдэ, эдэ нютагуудай боксёрнууд ехэ ринг дээрэ ходоодоо шалгардаг гэшэ.

44 килограмм. Эгээл хүнгэн шэгнүүртэ нэгдэхэи разрядтай Баяр Цыдышов спортын мастерта кандидат Стас Захаровгаи (Шэтэ) тулалдахадаа, бүхэ арга хабаяа элсүүлжэ шадаа гээд тэмдэглэлтэй. Эдэнэр хоюулаа 17-той боложо ябахан хүбүүд юм. Ринг дээрэ 30 гара дахин гаража тулалдахан байна. Халгайша С. Захаровай тоги мэргэн сохилтонуудхаа булгаалан гарахадаа, Б. Цыдышов өөрөө шадамар бэрхээр довтолжо, сугларагшадай алыга тушалганда хүртэбэ. Яруунын аймагай Мужыхын дунда хургуулида хуража байха үедөө тренер Цырен Цындыжаповай хүтэлбэри дорой хорилго хэһэн юм. Мүнөө республикын үндэһэтэнэй 24-дэхи лицейдэ хурахадаа, тренериүүд Дүлзэн Бабудоржиевай, Валерий Номхоевой хүтэлбэри дорой мэргэжжэ байнхай. Илалта туйлахан Баяр Цыдышов Россин түрүү хуури эзэлхын түлөө мурьсөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртөө.

Хайн эхин. Саашадаа хүбүүднай яахань гэшэб?

Удаадахи шэгнүүртэ гус лицейдэ хурадаг спортын мастерта кандидат Вячеслав Аюшеев Примориин хизаархаа ерэн нэгдэхэи разрядтай Вячеслав Шалимовтай уулзаба. Эндэ тэнсүү шанга тэмсэл болоо. Зүб тактика баримталхан Шалимов халта булюу байба гэжэ судьянарай шийдхэбэрээр тоологдоо. Тулалдаанай дүнгүүдхээ Аюшеев тренертээ хамта тобшолол хэжэ, хургаал абаха аабза гэжэ ханагдана.

48 килограмм. Үндэһэтэнэй 24-дэхи лицейдэ хурадаг Вячеслав Красногоров Примориин хизаарай

түлөөлэгшэ Александр Засухин хоёр рингдэ уригдаба. А. Засухинай ехэ хүсэл зоригтой байгаашье хаань, В. Красногоров рингдээрэ болоһон үйлэ хэрэгые хайн ойлгожо, нүгөөдынгөө эршэмтэй довтолгыё сухарюуддаг байба. Тиигэ тиигэһээр Слава очкоогоороо диилээ. Северобайкальск хотодо тренерээр хүдэлдэг Баяр Дандаровай харууһан дорой Слава Красногоров архан бээлэйн нюусатай танилсахан юм. Мүнөө тэрэ Дүлзэн Дондокович Бабудоржиевай хүтэлбэрээр мэргэжэлээ дээшлүүлнэ, арга дүрээ мүнэ. Энэнь эдир хүбүүнэй

амжалтатайгаар хүгжөөгдэнэ гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

51 килограмм. Примориин хизаарай түлөөлэгшэ, спортын мастер Алексей Шайдулин хаяа халгайша хүржэ ябаашье хаа, ехэ рингын ёһотойл эзэн болонхой. Тэрэ эдиршүүлэй, залуушуулай дундахаа Россин чемпионной нэрэ зэргэдэ гурба дахин хүртэһэн, нёдондо Турцида үнгэргэгдэһэн Европын чемпионатта мүнгэн медаляар шагнагдана юм. Гадна уласхоорондын 14 мурьсөөндэ хабаадаханай. 127 дахин рингдэ гаража тулалдахадаа, 122-тонь илалта туйлахан байна. Эдэ бүгэдэ тэрэнэй ехэ ерээдүйтэй байһые гэршэлнэ бшуу. Россин габьяата тренер Сергей Постригановай хурагша энэ үдэр Буряадай хүдөө ажахын академииин оюутан, нэгдэхэи разрядтай Баяр Галсановхаа шалгалта абаба. Гонгын ханхинамсаар, А. Шайдулин ехэ нюургүй шаасалдажа оронгүй, томоотойгоор тулалдажа, нүгөөдынгөө ямар арга боломжотой байһые нарибшалан адаглаһанай хүүлээр лэ зүб шийдхэбэри абадаг байха юм. Тиин энэ удаада хоёрдохираундын эхиндэ нүгөөдөөз нокдаунда оруулжа, илалта туйлаа.

Удаадахи шэгнүүртэ тулалдахан Буряадай гүрэнэй университетедэй оюутан, 1-дэхи разрядтай Жаргал Цыдыповһээ сугларагшад ехэ юумэ хүлээһэн байгаа. Эдиршүүлэй дундахаа республикын хоёр дахин чемпион, нёдондо зоньн нааданда шалгархан нютагаймнай хүбүүн Россин чемпионатта мүнгэн медаляар шагнагдана, ороной Кубогта хүртэхын түлөө мурьсөөндэ хоёрдохи хуури эзэлһэн спортын мастер Евгений Гусагтай тулалдахадаа, буруу тактика баримталаа гэжэ ханагдана. Ушарыньюбгэхэдэ, бээр набтар байһан дээрһээ дүтэлэн орожо тулалдахые хүсэхэдөө, хамгаалатаяа алдаха юм. Энэ адууень айлшамнай шадамараар хэрэглэжэ, хоёрдохи раундын эхиндэ нүхэрөө бүдэрүүлжэ, Е. Гусак зоньн чемпион болобо.

Хүнгэншэг шэгнүүртэ Зүүн Сибириин гүрэнэй технологическа университетедэй оюутан, спортын мастерта кандидат Олег Дорохов урзанда жэл зоньн мурьсөөндэ 2-дохи хуури эзэлэ хэн. Байгша ондо тэрэ кик-боксингоор Россин

мурьсөөндэ амжалтатайгаар хабаадаба. Энэ удаада Шэтэһээ ерэнэн бэрхэ боксёр - зоньн болон Россин чемпион Григорий Роговойтой тулалдахадаа, нүгөөдынгөө нэрэ зэргэһээ тунхарижа байнгүй, эршэмтэйгээр тулалдажа, боксдо дуратайшуулай, мэргэжэлтэдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ. Тиигэжэ нютагаймнай хүбүүн түгэхсэлэй нааданда хабаадаха эрхэ олоһон байха юм.

60 килограмм. Хабаровскын физкультурын институтдай оюутан Антон Малышев хоёр гархаа тоги мэргэн сохилотой байжа, хоёрдохи раунда Дмитрий Зыряновые (Шэтэ) оборготуулан, шүүжэ гараа.

Нэгдэхэи дундууршаг шэгнүүртэ манай бэлитгэ боксёр Бадма Батуев тулалдадаг байһан гэшэ. Хабаровска хизаарай сэрэгэй алба хаагша Пётр Бирюков хүршэ Примориин хизаархаа ерэнэн Константин Чамариние диилэжэ, Алас-Дурна зүгэй чемпионной нэрэ зэргэдэ гурбадахаа хүртэбэ. Гадна тэрэ дурасхаалдань үнгэргэгдэһэн мурьсөөнэй гол шангаар - Бадма Батуевай бүлын тогтооһон шангаар урмашуулагдаа.

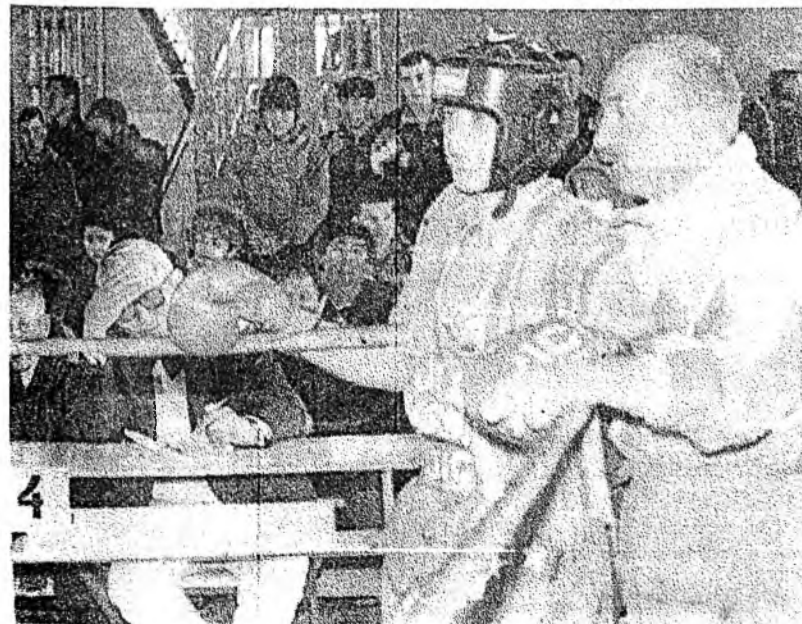
Бусад шэгнүүртэ Алексей Сорокин (Улаан-Үдэ) - Иван Деревцевые (Шэтэ), Денис Бурьян (Владивосток) - Доржо Ошоровые (Ивалга), Сергей Викончин (Хабаровск) - Александр Пневые (Улаан-Үдэ), Олег Макарецев (Улаан-Үдэ) Константин Сюсюкалые (Шэтэ) булижа гараба.

Шангай хуури эзэлэгшэдтэ ресспорткомитедэй Хүндээлэй грамотанууд, үнэтэ бэлэгүүд, спонсорнуудай тогтооһон дурасхаалай шангууд бэрюулагдаа. "Байкалбанк" (президентнь М.Г. Намсараев) мурьсөөнэй генеральна спонсор болоһон байгаа.

Илагшад майн 5-наа 12 болотор Челябинск хотодо үнгэргэгдэхэ Россин түрүү хуури эзэлхын түлөө мурьсөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ.

Б-М.ЖИГЖИТОВ. ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: тулалдаанай үе; тренер С. Постриганов хурагша А. Шайдулинда зүбшэл заабари үгэнэ; Бадма Батуевай энэ үдэр 9 нахатай болоһон Булаг хүбүүндэ дурасхаалай бэлэг барюулагдаба.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

түрүүшын ехэ амжалта гэшэ. Челябинск хотын ринг нютагаймнай хүбүүндэ урагшатай байжа, спортын орьёл өөдэ дабшалтын эхи табиг лэ.

Түрүүшын гурбан шэгнүүртэ илажа гарахан, шанда хүртэһэн хүбүүднай нэгэ газарта хурадаг байна. Үндэһэтэнэй 24-дэхи лицейн директор Г.П. Баглаев ургажэ ябаа залуу үетэнэй дунда физкультура болон спорт хүгжөөхэ талаар ехэ оролдолго гаргадаг, үүсхэл эдэбхитэй хүтэлбэрилэгшэ юм. Тэрэнэй дэмжэлгээр, хабаадалгатайгаар энэ тусхай дунда хургуулида спортын элдэб зүйлнүүд, түрүүшын ээлжэндэ бокс

Ойн баяр ёһолол

“ЯНДАГАРХАН ЯБАНА НАЯ ХҮРӨӨД...”

Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрта апрелин 5-най үдэшэ баяр ёһололой оршон байдалда артистнууд болон айлшад, харагшад олоороб сутлараа. Ушарын гэхэдэ, Буряад Республикын габыата артистка Сэндэмэ Санжиевна Гончиковагай түрэхөөр 80 наһанайн, зохёохы ажалын 65 жэлэй ой эндэ тэмдэглэгдэбэ. Хэжэнгын аймагай Эдэрмэг нютагта тоонтотой энэ артистын ойн баярые түрэл гаралайн хүнүүд, нагаса эгшэеэ амаршалхын тулада олоороо ерэнэн байгаа.

Уран найханаар, хайндэрэйхээр шэмэглэгдэн тайзан дээрэ театрай коллектив бултадаа шахуу гаража (тус буридөө гартаа баглаа сэсэг баринхай), хүндэтэ юбилыраа урижа, тайзанай тэгэндэ хуулгаад, Х. Намсараевай “Хэбэд номхон Хэжэнгэм хэзээш минии зүрхэн соо” гэхэн шүлэгэй уншагдажа байха үедэ сээсүүдээ юбилырта барюулан амаршалжа, тэбэрин, таалан золгобо. Тэрэнэй хүүлээр үдэшые хүтэлбэрилэгшэ сугларагшадта хандажа: “Нүхэд, Сэндэмэ Санжиевнагаймнай гүйсэдхэн геройнууд бултадаа эндэ ершоод, амаршалжа гэжэ үрдилдэжэ, энэ үүдэнэй саана түлхисэдэжэ байнал харыт, оруулхамнай бэшэ гү?” - гээд, үүдэн тээшэ заана. Тиигэмсээрнь артистка С.С. Гончиковагай наһанайнгаа амаралтада гаратараа гүйсэдхэн гол рольнуудын - Сэсэгма (Ж.Тумунов), Бүтүүхэн Бидуевна “Дойбод сохилго” (Д.Р. Батожабай), Ганжад хүгшэн “Хабарай дуун” (Ц. Шагжин), Жоржоохой “Сэлгэхэн нютагайм сэнгилгэ” (Ц. Шагжин), Жэбзэмэ “Милициин лейтенант” (Б.М. Пурбуев), Дездемона “Огелло” (В.Шекспир) болон бусадые ээлжээ ээлжээгээр театрай залуу артистнууд гүйсэдхэнэ) Сэндэмэ Санжиевнае амаршалжа эхилхэдэнь, үни хада хараһан зүжэгүүдые һанажа, дахин мүндэлхэн образүүдые хаража, һонирхохын ехээр һонирхободи, тус театрай мүнөө үеын артистнуудай бэлиг шадабарие онсолон анхарха аргатай байнабди.

Харин тиигэхэ хирэдэмнай Сэндэмэ Санжиевнагай наһан соогоо наадаһан рольнуудаа 80 хүрөөд хаража, дахинаа уулзажа, уяржа байхын гэршэ болоходо, артисткагай хамта баярай нулимса дуһан хуухаар байгаа бэлэй.

Эдэ бүгэдэн үнгэрһэнэй хүүлээр юбилырай хабаадалгатай зүжэгүүдхээ хэйлүүд харуулагдаба. 31 жэлэй саада тээ табигдаһан “Шүдхэртэй сүндүүгэй” героини Яндагай Бүмэ - С. Гончикова Буряад Республикын арадай артист, радиогой диктор Баатар Цыбеновтэй (ламын рольдо) һонин хэһэг харуулжа, сугларагшадта зохидохон бэлэг бариба.

Гэхэ зуура газарай холоһоо айнгүй, автобус машинаар Хэжэнгэнэ ерэнэн түрэлхидын, нютагаархидын, Дээдэ-Хэжэнгын захиргаанай түлөөлэгшэ түрүүтэй олоороо тайзан дээрэ гаража, Сэндэмэ Санжиевнае түрэнэн үдэрөөрн үнэн зүрхэнһөө дулааханаар амаршалжа, дүрбэн хүлтэй мал эрхимтэй, алта, мүнгэнэй зүйлүүдые бэлэг болгон барина һэн. Тэрэ үдэшэ 80 наһатын нэрээр үрээлэй дээжэнүүд хэлэгдээ.

Иигээдшые тэмдэглэлэ дүүргэжэ болохо байгаа. Зүгөөр энэ найхан үдэшые эмхидхэжэ, программыень иимэ зохидоор зохёожо, олоной анхаралда табигдан буряад драмын театрай коллективые магтахаар, хүндэлхөөр байна. Эдэнэр бенефисүүдые (энэ жэлдэ илангаяа олон) үнгэргэдэг, сугтаа хүдэлжэ ябаһан нүхэдэйнгөө ойн баярые найнаар тэмдэглэдэг бата заншалтай болонхой. Энэ удаада наһанайнгаа амаралтада үни хада гараһан эгшэ нүхэрэйнгөө 80 хүрэхы иигэжэ тэмдэглэһениин тэрэ үдэшэ театрта ерэнэн хүн бүхэнэй сэдхэлдэ омогорхол баярай мэдэрэл түрүүлхэн, театрай коллективэй нэрэ хүндые бүри дээрэ үргэһэн байна.

В. ТОКТОХОЕВА.

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД!

Барлалгын хэрэгсэлнүүдэй хангалтагүй муу шанартай байһанһаа боложо, һониноймнай апрелин 9-нэй дугаарай фото-зурагууда, текстнүүд бэлэр бүрүүлээр хэблэгдэбэ.

Энэ ушарһаа таанадаһаа, хүндэтэ уншагшад, хүлисэл гуйнабди. Һонинойнгоо барлалгын шанарые найжаруулха талаар хэмжээнүүд абтаха.

Редакколлеги.

Анхарагты: конкурс!

ЭДИРШҮҮЛ, ГУУРЬАЯА ТУРШАГТЫ!

“Буряадай залуушуул” газетын үүсхэлээр гурбадахаяа “Хүүгэдэй хэблэл” гэхэн конкурс үнгэргэгдэнэ. Буряад болон ород хэлэн дээрэ түрэл газар дайда тухайгаа, нютагайнгаа эрхим түрүү хүнүүд тухай, мүн өөрынгөө шэлэһэн дуратай ондоошые темээр бэшэжэ болохо юм.

Хүндэтэ багшанар, хурагшад! Энэ конкурсомнай хабаадахыетнай уринабди. Эрхимлэгшэд байгша оной август нарада Бүхэроссин хүүгэдэй “Океан” гэжэ түбтэ, Владивостогто ошожо амарха, үетэнөөрөө хамта гуурһаа хурсадхажа хураха аргатай.

Конкурсын спонсорнууд - республикын Эрдэм һуралсалай министерство, Хүн зоние социальна талаар хамгаалгын министерство, Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй

комитет, Арадай Хуралай социальна политикын талаар комитет, “Буряадай залуушуул” һонин мүн болоно.

Хурагшадай эльгээһэн зохёолнуудые мэргэжэлтэ жюри хаража үзөөд, эрхимүүдтэн үнэтэй бэлэгүүд, тусхай шангууд барюулагдаха. Гадна конкурсдо зориулагдаһан тусхай дугаар хэблэгдэн гарахаар хараалагдаһа.

Конкурсын болзор - майн 15 болотор үнгэрхэ. Бэшгүүдэ иимэ хаягаар эльгээхэт: **670000 Улаан-Үдэ хото,**

Ленинэй үйлсын 24-дэхи гэр, 10 кабинет, “Хүүгэдэй хэблэл” (“Детская пресса”) гэхэн конкурсдо.

Бэшгүүдыетнай хүлээнэбди!

Л. ДОРЖИЕВА,

“Буряадай залуушуул” һонин редактор.

АМАН ЗОХЁОЛОЙ ҮНДЭНӨӨР

(Соёлой болон искусствын академидэ болоһон Сагаан һарые үдэшэлгын найрһаа тэмдэглэлнүүд)

... Тайзан дээрэ харанхы. Аалиханаар гэрэл носожо, Хулгана жэлые зураглаһан дээрэ үлгөөтэй дүрэ олоной анхаралда дурадхагдаба. Удангүй һүр жабхаланта хүгжэм зэдэлжэ, гоё найхан Будда бурхадай хатар харуулагдажа, һара соо болоһон Сагаалганай түгсэхэлэй концерт иимэ үзэгдэлөөр тус академидэ эхилээ.

Соёлой болон искусствын академийн актова зал соо тэмэндэ үнгэрһэн концерт нааданда найруулгын болон режиссёрто туһалхан хатарай, эстрадын режиссура болон найр нааданай кафедрын болон фольклорно угай баялигай кафедрын оюугада хабаадажа, уран бэлигээ гэршэлээ.

“Амаршалгын буряаддууе” фольклорно таһагайхид хүхэ номин хадаг барин дуулаба. Балдан лама наманшалаад һуухые заагаад, бултада Шэнэ жэлэй амжалта, хайн найхание хүсэн, маани уншажа, дабталсахые уряалһан байна.

Ехэзохидхон амаршалгын буряад хатарые басагад гүйсэдхэжэ, альга ташалгаар угтагдаа. Энэ академиин ректор, Буряад Республикын эрдэм һуралсалай габыата

хүдэлмэрилэгшэ Р.И. Пшеничникова эндэ сугларһан зоние халуунаар амаршалжа, арадуудай ёһо заншалнуудые үргэхэ, олоной дунда нэбтэрүүлхэ тухай хэлээ һэн. Хальмаг дууе домбрадээрэ наадажа байжа, Татьяна Манджиева гоёор дуулажа, эндэ сугларагшадые баясуулба.

Үбдэг дээрэ хуугаад хатардаг аргагүй орёо монгол хатарые эршүүл бэрхээр гүйсэдхөө. Литературын кафедрын доцент К.Г. Полонных үгсэхэлэжэ, шүлэг зохёодог оюутагтай танилсуулба, нэгэ хэдэн өөрынгөө шүлэгүүдые уншаба. Тэрэнэй хүмүүжүүлхэн Полина Тиганова уран гоёор шүлэгүүдээ уншажа, халуунаар угтагдаа. Ким Георгиевичой хүмүүжэмэлнүүд, залуу поэдүүд шүлэгүүдээ “Молодёжь Бурятии”, “Правда Бурятии” газетэнүүдтэ хэблүүлхэн байха юм.

Арадай угай баялигай кафедрын дэргэдэхи морин хуур, лимбэ дээрэ наадааг ансамблин бүлэг оюугада буряад аялга зэдэлүүлээ. “Үншэн басаганай дуун”, “Тэргынгээ холисоогой...”

гэхэн дуунуудай аялгые яһала зохидоор гүйсэдхэбэ.

“Алтан голой ноён хүбүүн” гэхэн үльгэр домог үльгэршэдэй бүлэгэйхид уншаба. Аргагүй гоё ёхор наадаар (хүтэлбэрилэгшэнь Россин соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ В.Ц. Дамбуева) концерт-наадан түгсэхөө. Энэ найр нааданда “Тоонто” гэхэн фольклорно ансамблинхид урингдаа, гэбэшые зайн гал унтаржа, дуу, хатараа харуулжа үрдээгүй.

Театральна кафедрин доцент, Россин искусствын габыата ажалябуулагша Н.Е. Логачев баярай үгэнүүдые бултада хүргөө.

Энэ концертын наадые режиссёр Б.Г. Виноградов найруулһан байна. хүүлэй үедэ энэ академидэ арадуудай ёһо заншалда, хатар наадануудта онсо анхарал хандуулагдаһа. Илангаяа буряад арадай ёһо заншалда түшгэлхэй номернууд олон боложо байһаниинь хайн. Эндэ буряад соёлой таһаг нээхэ хэрэгтэй гэжэ энэ академиин профессор искусствон шэнжэлгын эрдэмэй доктор Д. С. Дугаров Бүгэдэ буряадуудай 2-дохи съезд дээрэ дурадхаа һэн. Энэнь зүбтэй ха.

Б. ДОРЖИЕВА.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г.Х., ДОНДОГОЙ Ц.Ц., ЖИЖИТОВ Б.М. (харюусалгата секретарь), ОЧИРОВ С.Д., ПИНТАЕВ В.И. (хэблэгэй директор), РИНЧИНОВ С.Д. (редакторай орлопош), САМБЯЛОВА Т.В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, “Буряад үнэн” газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 4170. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

“Республиканска типографи” гэхэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7740.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлопонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариадай - 2-60-91, таһагууд: нийгын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-63, олонийтын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнүүд: Агинска - 3-42-19; Закаменска - 30-61.

“Бурятия” хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтерин - 2-23-67, вахта - 2-35-95.